

— *Eszt! Gyertek csak bel...*

És belépett Kovács Esztike. Szőke hajában tiszta pántlika volt, az arcán rózsabimbók himbálóztak által s az ölében egy kis báránykát tartott. A nyitva hagyott ajtón utánuk-surrano napsugárban olyan volt a bárányka szőre, akárcsak az arany...

— *Ezt az aranszörüt adom a kultúrházra! — nézett rám Csabajkó János tiszta tekintettel. — Ha elfogadják...*

A szívem már a torkomban dobogott:

— *De János! Hiszen ez lakodalmi ajándék...*

— *Oda se neki, instállom! Jegygyűrűt is adott az Isten Esztikének aranykalász csillogó szárából, menyasszonyi koszorút is őszi akácvirág-ból... Majd csak jut valami falatnak is a lakodalomra! Nem igaz, szentem?*

— *De igaz! — felelte ragyogó arccal a kislány s hozzátette még szerelmesen: — Sőt azt is megígérte János, hogy a mézeshetek alatt pedig fölolvassa nekem János vitézt. A „Tündérország“ felé kétszer is!...*

Megöleltem a két gyönyörű embert s olyan büszke voltam magyar mivoltomra, hogy a szívem alig bír megférti bennem. Kikötöttük az aranszörű barikát az asztalom lábához s kikísértem őket.

Ekkor visszafordult Csabajkó János és még ennyit mondott:

— *Aztán ha beírja az adományt, az enyim mellé a Kovács Eszter nevét is odairja ám, mer az aranszörű kettőnkér van!*

Én mondom, atyámfia, ilyen boldog sose voltam életemben.

Nehéz Ferenc

NAGYVÁTHY JÁNOS, SOMOGYI NÉPMŰVELŐ

A gazdasági irányú közművelődés országos nevű apostola Csurgón és vidékén sok lelkesedéssel, kitartással és hozzáértéssel tevékenykedett. Bátran nevezhetjük őt a mai népművelés előhírnökének.

Nagyváthy János 1755. január 19-én született Miskolcon. Sárospatakon végezte a teológiát és jogot. Mint Szapáry István gróf fiainak nevelője sokat utazott külföldön is. Aztán Losoncra ment tanárnak. Alig egy évi tanárkodás után szembaja miatt otthagyta állását és katona lett. Ebben a körben ismerkedett meg Festetics György gróffal. 1786-ban lemondott tiszti rangjáról, Belgiumba utazott, majd hazajött és Pesten telepedett meg. 1790-ben *Veres-barát, Vallás-tserélés és Tsillagok forgása* című munkája jelenik meg. Az utóbbi franciából való fordítás, a jobbagység felszabadítását hirdeti. Mind a három munkája nagy hatással volt kortársaira. Felsőbükki Nagy Pál egy 1807-ben tartott országgyűlési beszédében e munkából vett gondolatokkal érvelt a jobbagység felszabadítása érdekében. A következő évben a *Szorgalmatos mezei gazda* című munkája lát napvilágot. Hogy milyen nagy volt a hatása, kitűnik abból, hogy Komárom, Győr, Sopron és Zala vármegye tiszteletbeli táblabírónak választja meg. Alig volt magyar gazda, földbirtokos, falusi pap, akinél ez a könyv megtalálható ne lett volna. E munkájában hangsúlyozza, hogy a mezőgazdaság nem pusztán gyakorlat, hanem tudomány is. Kiemeli továbbá, hogy a földművelést az iskolában és iskolán kívül, a felnőtteknél is tanítani kell. Ez a munka

— mondja Nagyváthy — elsősorban a gazdatisztekre, tanítókra és a lelkészekre vár.

II. Lipót király érdemjellel tünteti ki, Festetics György gróf pedig jószágkormányzónak hívta meg és csakhamar bizalmasává tette. Nagyváthy buzdítására Festetics 1792-ben Csurgón gimnáziumot állított fel. Festeticsné rokonszenvével és megbecsülésével tüntette ki és mint kiváló gyakorlati gazdaasszony, sok jó tanáccsal látta el. Ezek nagyrészt fel is használta munkája megírásában.

Festetics nagy uradalmát rendbe hozta, jövedelmezővé tette, megszervezte a gazdatiszti kart, ellátta szóbeli és írott utasításokkal, melyeket évtizedeken keresztül használtak is. Az ő szorgalmazására létesült 1797-ben a „Georgikon“. Ez az intézmény eredetileg kizárólag az uradalom részére képzett ki gazdatisztekot. 1801-től már mások számára is hozzáférhetővé vált.

A gróffal támadt ellentéte miatt három évi együttműködés után Nagyváthy 1797. október 1-én nyugalomba ment. Csurgón házat, kertet, szőlőt kapott. Ott élte munkában további életét, amellet a Georgikon igazgatói teendőit is ellátta, haláláig pedig felügyelő-bizottsági tagja volt. A 43 éves nyugalmazott jószágkormányzót nem elégitette ki a gazdálkodás, neki magasabb törekvései voltak. Tollat fogott és írt. 1815-ben névtelenül adta ki *Örömórák* című röpiratát, melyben a nemességet arra inti, hogy jól bánják a jobbágysággal, mert katasztrófa következhetik be. Egymásután jelentek meg *A practikus termesztő*, *A practikus tenyésztő*, *A magyar gazdatiszt* és *A magyar házigazdaasszony* című munkái. Az utóbbi könyvéből idézzük a következő igen fontos és a maga korát meghaladó megállapításait: „Szorgalmatos és eszes asszony dísz az egész háznak... A tisztasága szeretetreméltóvá teszi a gazdaasszonyt... Nem a cifra öltözet tesz széppé. Az ő példájára néznek a cselédek és a gyermekek. A gazdaasszony első személy a házban. Kímélés nem fősvénység. A takarékoság egy része a beszerzésnek. Ha meg akarjuk tudni, hogy miképen beszélnek bizonyos társaságban rólunk, figyeljük meg, miként beszél az a társaság másokról.“

Teleki grófnak mondta — és ez mindenki számára gazdasági arany-szabály: „Csak az lehet jó gazda, aki ismeri az éghajlatot, a föld és a növények különös természetét. E három tényezőnek összeegyeztetésében rejlik a gazda szerencséje és főtitka“.

Született népművelő mivoltáról tanúskodik, hogy „ahol rossz gazdát tudott, elment annak földje mellett, mikor ott volt a gazda, beszédbe bocsátkozott vele és kérdezte: mit gondol, miért nincs termése? Ezután felvilágosította s midőn az eredmény neki adott igazat, a hálás gazda szelében dicsérte Nagyváthyt, s mindenkinek ajánlotta tanácsait. Így történt, hogy mint betegek a híres ingyen orvoshoz, úgy jártak a mezőgazdák, még távol községekből is őhozzá tanácsért“.

A gazdák között elterjedt hírnevéről tanúskodik a következő eset is. Jósza György, a 20.000 holdas tiszafüredi birtokos felkereste Csurgón, hogy gazdálkodni tanuljon tőle. (Erről az emberről mondják, hogy kastélyát Jajvárnak nevezték; nőcselédet nem tudott kapni. Vele történt meg egyszer, hogy barátai felgyújtották kedvenc lugasát, csak azért, hogy bosszantsák. Amikor ő ezt meglátta, lenézően azt mondta: — Ez nem vics. Azzal a

szérüskertjébe vezette a szilaj társaságot és szemük láttára felgyújtotta egész évi termését, mondván: — Ez aztán már „vicc“.) Jósa körülbelül 5—6 hétig bírta ki Nagyváthynál. De mikor egyízben a közeli „Pendelhajtó“ nevű, hírhedt betyárfészek-csárdába tévedt, felébredt benne a régi természet. Napokig a csárdában élt vad mulatozás és hatalmas ivások között. Nagyváthyhoz vissza sem ment, hanem búcsú nélkül Pestre szökött, csupán egy közös ismerőssel küldött Nagyváthynak ilyen üzenetet: „Rosszabb volt ökelme a csuhás barátnál; mintsem házánál éljek, inkább szőrt lopok ló farkáról, töröket csinállok, varjút fogok és abból élek“.

Nagyváthy Csurgón halt meg. Vasráccsal körülvett sírján latin felirat olvasható, melynek utolsó mondata így szól: „... meghalt tisztességes szegénységben“.

A hálát és elismerést érdemlő, de sok mellőzésben részesült és ma már csaknem elfelejtett nagy somogyi népművelő megérdemli, hogy nevét és emlékét tisztelettel és kegyelettel felelevenítsük.

Tamás József

A MAGYAR NEMZET

*Sohase láttalak, de lelkeimmel látlak,
Mostoha bölcsője bús, magyar fajtámnak.*

*Ezer év tengerét áthidalta álmom:
Lihegő lovamon hadak útját jártam.*

*Napégette réten, szélszántott homokban,
Kósza sátrád alatt a jövőt álmodtam...*

*Multverő jövődöd már vajúdva érik,
Félig már valóság, csodaálom félig.*

*Bogárhátú házak szent titkot rejtettek,
Halhatatlanságát a magyar nemzetnek.*

Kempelen Farkas

